

ДАРЪ
ОТЪ
МАКЕДОНСКИЯ НАУЧЕНЪ
ИНСТИТУТЪ

МАКЕДОНСКИ
ПРЕГЛЕДЪ

СПИСАНИЕ ЗА НАУКА, ЛИТЕРАТУРА И ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

ИЗДАВА
МАКЕДОНСКИЯТЪ НАУЧЕНЪ ИНСТИТУТЪ
ГОДИНА I, КН. 5 И 6.

REVUE MACÉDONIENNE

ÉDITION
DE L'INSTITUT SCIENTIFIQUE MACÉDONIEN

ANNÉE I, FASC. 5 ET 6.

СОФИЯ — SOFIA
ПЕЧАТНИЦА П. ГЛУШКОВЪ — IMPRIMERIE P. GLOUCHCOFF
1925.

г. Рипка резумира идеитѣ на Цвиича за Македония, както ги знаемъ, и изрично изтъква, че „славянското население на Македония въ сѣщинския смисълъ на думата, т. е. южно отъ Прилепъ, не прѣчи на Сърбия да се простре на югъ, защото това население, ако и да е запазило слаби, а често и неясни спомени отъ сръбскитѣ исторически традиции, нѣмало въ своето съзнание никакви традиции, които би го свързвали съ България. „То е, ако го вземемъ изцѣло, архаична славянска маса, неопредѣлена маса безъ опредѣлено народностно съзнание, — това сѣ македонски славяни“. По нататъкъ г. Рипка плете вѣнцехваления на „обективния“, великия ученъ г. Цвиичъ: „Цвиичъ е ученъ въ всѣки свои палець (Cvijić je vĕdec každým soulem); нѣма да се снизи къмъ тенденциозностъ ad usum delphini; той е справедливъ, е реаленъ (вещенъ, vĕspný), затова и дѣлото, съ което е умножилъ народното богатство, има трайна цена“.

Въ 3-та книга на Македонски Прегледъ (155) биде посочено, какъ сѣщиятъ този Рипка въ сѣщото списание „Slovanský Přehled“ си позволява обидни квалификации по адресъ на българския народъ и то въ угода на сръбскитѣ противобългарски стремежи. Изказа се отъ наша страна учудване, че въ това именно списание може да бжде допуснато подобно нѣщо. Ето сега сѣщиятъ господинъ пакъ се подвизава въ сѣщия духъ.

Л. М.

Нова латинска писменостъ за македонскитѣ българи подѣ Гърция.

Abecedar. *Ev Athina, Toulou II. A. Sakellariou, 1925, 8°, 40.*

Предъ насъ е новиятъ букваръ „Abecedar“, който гръцкото правителство е стѣкмило за македонскитѣ българи, доколкото още такива ще могатъ остана въ Гърция и доколкото ще се намѣрятъ между тѣхъ луди храбреци да заявятъ, позовавайки се на даденото отъ гръцкото правителство обещание предъ Обществото на Народитѣ,¹ че желаятъ да се учатъ децата имъ на матерния имъ езикъ. И наистина обещанието се изпълнява по гръцки: понеже по политически съображения и въ Обществото на народитѣ се възприе да се наричатъ македонскитѣ „българо-гласни“ не съ собственото имъ име — българи, а съ едно конвенционално ново название „славяни“, гръцкото правителство се възползува отъ това, за да третира своитѣ българогласни поданици като нѣкаква нова, сега открита народностъ, безъ своя писменостъ, безъ книжовни традиции, безъ установенъ книжовенъ езикъ. Една специална комисия, назначена отъ гръцкото правителство (членове на комисията сѣ нѣкои си Папазахариу, Скагаксисъ и Лазару)

¹ Следъ като се отказа Гърция да изпълни т. нар. „Женевски протоколъ“ отъ 1924 год., Обществото на народитѣ бѣ запитало гръцкото правителство да отговори: „какви нужди иматъ малцинствата, говорещи „славянски“ езикъ, въ училищно отношение и какво мисли да направи гръцкото правителство, за да удовлетвори тѣзи нужди. Гърция отговори, че ще се постарае да приготви учебници и учители за „славянското“ население въ Гърция.

стъкмила съгласно съ дадената ъ директива букварь за македонските българи, но не съ тѣхната многовѣковна, кирилска азбука, която тѣ чрезъ Кирилометодиевската писменостъ дадоха на славянството, ами съ една своеобразна латинска азбука. Букварьтъ е нареченъ „Абецедарь“, название, което българското население едва ли ще разбере, понеже е дадено по началнитѣ букви на латиницата. Самата азбука въ абецедара е стъкмена досѣжно съгласнитѣ ч, ж, ш по хърватската латиница, въ която тѣзи съгласни се означаватъ съ буквитѣ *č, ž, š*. Отъ своя страна комисията е измѣрила и нови букви. Вмѣсто кирил. ю е взета буква *ü*, напр. *lüge* (люге), *zaključí* (заклучи), *lüle se* (люле се), *lülka* (люлка). Можела е комисията и въ случая пакъ да се води по хърватската латиница и да употрѣби съчетанието *ju*, но, види се, тукъ се е повела по българско произношение въ грѣцки уста та се е предпочело да се вземе латинската буква *u* съ две точки отгоре, както е прието въ нѣмската азбука (нпр. *über, würde*). Докато вмѣсто *ю* така сж съчинили нова буква *ü*, напротивъ другитѣ йотувани гласни се предаватъ, както и въ хърватската азбука, чрезъ *ja, je, jo* — напр. *jadí, lampja, sirenje, ljoko* (?). Отъ друга страна сжщитѣ дифтонги въ обрнатъ редъ *aj, ej, oj*, приети въ хърватската латиница, съставителитѣ не приели (ако изобщо тѣзи господа сж се водили по нѣкакви образци!), а предпочели съчетания *ai, ei, oi*: *haide, maika, moi, leika* (?). Но въпрѣки това срещамъ и *ie* въ думата *kosie* (37). Авторирѣ на абецедара въвели още една новостъ: вмѣсто кирилското съчетание *ѣр* не взели отъ хърватската азбука просто *r* въ смисълъ на сонантно *r*, нпр. *d r v o* (вмѣсто: дърво), а възприели да означатъ кирилската буква *ѣ* отдѣлно, но по способа на ромѣнската азбука, именно съ *ř*, — види се по-отговаряще на грѣцко произношение на *epa*, избиваще повече къмъ гл. *u*. И тѣй въ абецедара четемъ *birkam, dirvo, kiršam, mirda, tirsia*. Сжщото *ř* означава *ѣ* въ думата *sinceto* (= *sčnceto* сир. слънцето, стр. 37). За *ц* е употрѣбена латинската буква *c*. Така криво-лѣво комисията се е справила съ задачата си, колкото се касае до азбуката.

По твърде важния въпросъ, какъвъ да бжде книжовниятъ езикъ на „новата“ народностъ, очевидно комисията е получила директива, да се вземе народно мѣстно наречие (диалектъ) на макед. българи. Но кое наречие? По този въпросъ членоветѣ на комисията, както се вижда отъ езика на абецедара, много не ще да сж мислили, па надали сж го и задавали, а просто ще да сж възприели езика на едного отъ членоветѣ на комисията, който може да е родомъ македонски българинъ (Лазару — Лазаровъ?), и каквото той е казалъ, — това ще да се е приело. Поради туй македонското наречие на абецедара се указва непоследователна смесица въ нѣкои форми като напр. членната форма мжж. р. ед. ч., но въ основата си е това, що се говори въ Битолско-Леринско, срав.: (*si kasna*) *jazika* (22); *zeto*; *starot* (=стариотъ) *ima stra* (=страхъ) *ot Harot* (23); *dzidot* (*je visok*); (*skirši*) *džamot*; (*stàni ot*) *stolo na ogano* (35) *daskalo*; (*za*) *ručeko, tatkot* (=таткото); *Voga* (*dava za*) *čoecko* (35).

Правописътъ на абецедара е чисто фонетиченъ, твърде непоследователенъ поради явно погрѣченото произношение на нѣкои думи.

Свърхъ това съставителитѣ се указали и много нехайни при коректурата, така че това малко букварче е пълно съ грѣшки, съ фонетични неточности и непоследователности та ще остане бележитѣ паметникъ не само на една лоша грѣцка политика, но и на ориенталска небрежностъ, полукултурностъ и безграмотностъ. Ето примѣри за това по редъ отъ началото на букваря: *brasno* (вм. *brašno*); *mirdi*: *zmiata mirdi vo trévata* (вм. *mírda*); *cereva* (вм. *creva*); *cudem*: *golem i cudem grad* (вм. *čuden*); *deto*: *deto, zápali lúlétó* (вм. *dete*); *nasata kukja* (вм. *našata* —); *cusdžina* (вм. *čuzdžina*); *gospo go milvan* (вм. *gospod go milvam*); *da žistime pendžero* (вм. *da čistime* —); *sa* (вм. *so*): *toe dete igra s a topkata*; *tatkot, màikata i decata* (вм. *tatkoto* —); *oti* (вм. *odi*): *Mitre dà oti na cirkvata*; *cirkva* (вм. *cirkva*); *date* (вм. *даде*); *časa* (вм. *чаša*); *plačese* (вм. *плачеše*); *istírca* (вм. *istírča*); *ji* (вм. *je*): *mlekoto ji ušče toplo*; *ji* (вм. *im*); *sònimi* (вм. *so nimi*): *da odi sònimi*; *slatco* (вм. *slatko*): *ah, što blago i slatco mleko*; *istírca* (вм. *istírča*); *nèdeljia* (вм. *nedelja*); *sfečinjata* (вм. *cvečinjata*); *klepalato* (вм. *klepaloto*, 39); *damo* (вм. *doma*): *odi damo*; *učeniči* (вм. *učenici*); *Maro* (вм. *Mara*). Не се отдѣля възвратното мѣстоимение *se* отъ глагола; сжщо тѣй не се отдѣлятъ и личнитѣ мѣстоимения *ja(a)*, *go*, *mi*, като обйекти отъ глагола, та е писано напр. *sfirtise* (вм. *sfirti se*); *zemia* (вм. *zemi ja*) и пр., напр.: *Pavle zemia stomnata, napólnia so voda, donesia tuka* (вм. *zemi ja, napolni ja, donesi ja*); *isturigo légeno* (вм. *isturi go*); *maikami* (вм. *maika mi*). Но и това е непоследователно, защото се среща мѣстоимението отдѣлено съ чертица: *dava na maika-mu* (39); *strikomi* (19). Предлогътъ *na* ту се пише заедно съ сжществителното, ту се отдѣля съ чертица, така че въ едно и сжщо четивце (вж. по-долу подѣ заглавие *Cirkfa*) се срещатъ и двата способа на писане: *oti* (= *hodi*) *nacirkfata*; *odat na-cirkfata*.

Нека още забележимъ, че въ нѣкои думи е поставено ударение, докато изобщо не е означено ударението, както се вижда и въ изваденитѣ по-долу образци. Оставяме на страна други езикови недостатъци — провинциализми като *kosie* (сир. *коса*): *glavata ima zгоре kosie*; грѣцки думи: *vloisat, vloisa* (?), *papsa, aurot* и др.

Казватъ, че били напечатани отъ тоя *abecedar*, който надали ще влѣзе негде въ работа, само нѣколко стотини екземпляра, колкото да се подиграятъ грѣцитѣ съ македонскитѣ „славяни“, съ тѣхната кирилска писменостъ, а сжщо тѣй и съ писменостъта на своитѣ съюзници, които оттаткъ границата на северъ натрапватъ на сжщитѣ „славяни“ своята, сръбска кирилица. За да остане траенъ споменъ отъ тоя своеобразенъ грѣцки опитъ противъ българската писменостъ, тукъ даваме въ точенъ преписъ нѣколко четивца отъ *abecedara*:

Pavle, zémia stómnata. Napólnia so voda, donésia tuka da piam voda. — Fanko, čedo moe, istúrigo légeno. — Máikami nàpłrska fčera avlata. — Natópia kłrpata, za da žistime péndžero. Sušia šamíata na ógano.

Gospo go milvan.

Gospo je na néboto. Gospo site lúge i milvat. Gospo vírni doš i puš-čat sínceto na zémnjata. Boga prai da rasti trévata, sfekínjata, dirvata i

jemišite. Ovje site i dava Boga za čoeko. Gospo je dobír i milostiv. Zátoa treba site nie mali i gólemi da go mílvame.

Snagata na čoeko.

Site lüge imat edna glava, dve race, dve nodze. Glávata ima zgore kosie, i napret ima dve oči, eden nos i edna usta. Ustata natre ima zabi i eden jazik. Zábite set beli, jaziko je círven. So ústata jádime, píeme i zbórvame. So rácete rabótame, so nódzite ódime, tírčame i ripame. Jas tírčam bírgu i ripam mnogu vísoko.

Cirkfa.

Dénes je Nédeljia. Klepálato čukat. Máikata skorna Mitre da óti na cirkfata. Ščo úbo! Site déca obléčeni so nóvite álišča odat nacirkfata. Klepálato se čuka so rados i kanvat lúgeto da odat na cirkvata. Site hrístiani odat ná-cirkfa za da se moljat na Boga.

Popo vloisat décata.

Mitre se zabai. Se prómena so nóvite álišča, pívite čeli i nóvata kapa i tírči na cirkfata za da ftasa liturjata. Štom vlezi ná-cirkfa céliva ikónite i rákata na popo. Kóga bitisa liturjata, popot vloisa décata i ji date náfora. Mitre se vrakjat doma i dava náfora-ta na maika-mu.

Maikata moldzi kózata

Je rano. Maika moldzi kozata. Maro i Lenka tírčat da vidat kako se moldzi kózata. Mlékoto ji ušče tóplo. Máikata i dava da piat po edna časa toplo mleko. Piat, piat so golem kef. Lenka vika: A! ščo blago i slatco mleko.

Lenka, lošata čupa.

Petre i Gjorgia odat ná-poie za da igrat so drugárite. Málata se-stra na Petre, Lenka, sákat i taja da odi sónimi da igra. Petre ja nékeše. Lenka plači, vika i se firli ná-zemnja i fati da klocat. Fústano mu se stori berbat. Bábata ja sluša kako pláčese ot áurot, kai dávaše seno na volóite. Istírca i ja kréna, ja ístrese i mu dade edno círveno jábolko. Lenka papsa da plači i si go jade jábólkoto.

Отъ горнитѣ образци всѣки може да види за лишенъ пжтъ още доколко има общо нѣщо между езика на македонскитѣ българи и сърбо-хърватския езикъ, който пжкъ оттаткъ северната гръцка граница на сжщитѣ тия македонски „славяни“ въ Югославия официално насила имъ се налага.

Л. М.